

1925 чылдың август
31-де үнүп эгелээн

ШЫН

№ 7
(18127)

2012 чылдың
январь 26,
четверг

Садар өртээ
5 рубль.

Нийтисел-политиктиг солун

e-mail: shyntuva@mail.ru; shyntuva@yandex.ru

ЯНВАРЬ 25 – Россияның студентилер хүнү

УЖУРАЖЫЛГА

Дүүн, январь 25-те, Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Ш.Кара-оол республиканың дээди болгаш ортумак өөредилге черлериниң тергин өөредилгелиг, эртем ажылынга сундулуг, хей-ниити ажыл-херектеринге идепкейлиг студентилери-биле ужурашкан.

Чазак Даргазы Ш.Кара-оол бир-ле дугаарында Россияның студентилер хүнү-биле байыр чедиргеш, уругларның республиканың ажыл-амыдыралынга хол-баштыр бижээни эртем ажыл-дарынга хамаарыштыр бодал-дарын авторлар-биле үлежип, көдүртүнген айтырыгларны сайгарып чугаалашкан. Чугаа Кызылдың автоорук техникумунун студентизи Дмитрий Бакинниң автоорук болгаш оон тудуун организаастаар ажыл болгаш тургузуунун талазы-биле бижээни төлөвилелиниң каксы сайгарылганын эгелээн. Дарга оруктар чокта чурттуң экономиказы турбас

деп бадыйткап, ынчангаш ишти-даштыкы оруктарже улуг кичээ-гей салдынганын, Кызыл – Шагаан-Арыг оруун федералдыг эрге-байдал деңнелинге чедир чаартыр сорулгазын, демир-орук тудуу-биле холбаштыр Тываның келир үдеги бедик сайзыралынга магадылалын, ол улуг орук ажыт-тынарга 20 муң хире кижиге ажылга хаара туттунар, а оларның хей кезии боттарывыстың специалистеривис болурун күзеп турарын ажыт-чажыт чокка чугаалаан.

Кызылдың эмчи колледжизиниң студентизи Чечен Донгақтың «Студент өг-бүлениң нарын айтырыглары» эртем ажылын көрүп тура,

Чазак Даргазы Ш.Кара-оол бодунун арга-дуржулгазынга даянып, өөредилгеден аңгыда, хостуг үезинде ажыл-биле өңүктөжирин сүмелзэн. Студент кижиге акшато-герик херек болганда, чайгы дыштанылгада студентилерни ажылга хаара тудар ажыл чорудары күрүнениң талазындан дет-кимче болур ужурулуг. Тываның күрүне университеди федералдыг албан чери болза-даа, Тываның Чазаа оон материал-техниктиг баа-зазын быжылгаарыга киржип ту-рарын чижектерге бадыйткап, сту-дент өг-бүлелерниң бир кол бер-гедээшкини чурттаар оран-сава айтырыгы болганда, хоорайның мурнуу талазында студентилер хоорайжыгажының девискээринге сургуулдарга болгаш универси-тетте ажылдап турар аспиранты-ларга хей-ниити чуртталга бажы-нары тудар дугайында бодалын илереткен. Дараазында тус черниң бараан бүдүрүлгези, Тыва Рес-публиканың чурттакчы чонунун ка-

дыкшылының статистиктиг анализи, иштиг херээжен кижиге-биле хол-башкан чаагай чаңчылдар, тыва быштакты кылыры, республиканың девискээринде мал-магандык бол-гаш чамдык чурттакчыларда си-бирь язвасы, тудуг-суур, эргижи-рзэн оран-савалар, ие-чаш камга-лалы, херээжен чоннуң кем-херек үүлгедиишкени дээш, оон-даа өске айтырыгларга доктааган.

Аныктарның ажылга тургус-тунарынга таваржыр бергедээш-киннеринге хамаарыштыр чугаа чоруп турда, Чазак Даргазы Ш.Кара-оол уруглардан Тывага бо хүнде кандыг мергежилдиг кижиге чугула хергил дээрзин айтырган. Кижиге бүрүзү бодунуу-биле ха-рыылап олурганнар. Оларның хей кезии ажылчын мергежилдиг специалистерни адап турарынга Дарга чөпсүнүп, ынчалза-даа бо үеде каяа-даа бодунун ажылын ыяк билер специалистер херек дээрзин айткан.

Ужуражылгадан аныктарның арагалашкын айтырыгы база чыда калбаан. Дарга 2011 чылдың түн-нели-биле аныктарның болгаш элээди назынныг уругларның ара-

зында кем-херек үүлгедиишкени-нери 27 ажыг хуу батканын эки деп демдеглевишаан, чоокта чаа эрт-кен «Адалар шуулганынга» хөйүнү мурнунга арага ишпес бооп аазаа-нын болгаш оон эгелээшкинин дет-кип кээр эш-өөрнүң бар болга-нынга өөрүшкүзүн чажырбаан. Ынчангаш студентилерни база бодунун үлегерин эдереринче, амыдыралдың кадык-чаагай хе-вирин езулуг «мода» кылдыр суртаалдаарынче кыйгырган.

Ынчалдыр Чазак Даргазы Ш.Кара-оол келир үеде Тываның салым-чолу-биле тудуш аныак-тарга чагыг-сүмезин берип, оларны сонургадып турар айтырыгларга хамаарышкан бодалдарын иле-реткен. Чазак Баштыңының сти-пендиязынга төлөпиг студенти-лерниң чамдык айтырыглары солун-даа, а өскелери нарын азы чидиг болуп турарын эскерип болур. Ол байдал аныак-өскенниң амыдыралче көрүжүн көргүзүп турар дизе, чазыг болбас.

Шончалай МААТЫ-ООЛ.
Чингис СААЯНЫҢ тырттыр-ган чуруктары.

Хүннүң чугула айтырыгы

КЫШ ХҮР-МЕНДИ, МАЛ БАЖЫ ОНЧА

Көдээ ишчилерниң эң-не берге үези — кыш. Ону хүр ажып, малдың бажын чидирг чокка камгалап алыр дээш ажыл-иш ажыл-агыйларда, малчын коданнарда бо хүннерде хайымныг деп болур. Оон дугайында Тыва Республиканың Көдээ ажыл-агый болгаш аш-чем яамызының мал ажылы болгаш уксаажыдылга талазы-биле сайыттың ора-лакчызы Сергей Мөнгеевич Оюн-биле кыска чугааны бистиң корреспондентивис чоруткан.

— Бо чылын кыштаглааш-кынның эртип турарын көдээ ажыл-агый талазы-биле специа-листтер кандыг деп санап тура-рыл, Сергей Мөнгеевич?

— Республиканың көдээ ажыл-агыйының специалистери кышта-лаашкынның канчаар эртип тура-рын доктаамал хайгааралга бол-гаш хыналдага алыры-биле малчын коданнарже үнүшкүннерни хүн-нүң-не организаастап, ниити бай-далды неделя санында түңнөп турарын бир дугаарында демде-леп каайн.

алгаш көөрге, өңчүнүң хамаарыл-газы чокка, 157,1 муң баш бода мал, оон иштинде 60,8 муң баш инек, 1267,3 муң баш шээр мал, 37,6 муң баш хаван, 51,1 муң баш чылгы мал, 58,7 муң баш дагаа, 2 муң баш иви, 198 баш төве мал кыштаглаашкынче кирген турган. Көдээ ажыл-агыйыга хамааржыр 2 муң ажыг малчын турлагларда көдээниң шалыпчылары кышта-лаашкынны эки эртип турар. Мал малдал чоруур кижиге таарым-чалыг байдалдарны тургузары-биле чуртталга бажынарын, чунар-

Шээр малдың кажааларын болгаш бода мал тудар черни баш удур белеткээш, бүгү-ле таарымчалыг байдалдарны тургускан турган.

Мал чөмүнүң талазы-биле алгаш көөр болза, эрткен чылын сиген кезилдезиниң кампаниязынга бүгү чон идепкейлиг киришкенин билер силер. Ниитизи-биле 203,1 муң тонна сиген, 15,4 муң тонна саван, 4800 тонна хоолулуг чем, 11,4 муң тонна мал чиир тараа (ону мал чөмүнче таарыштыр болбаазы-радырга, 108 муң тонна) белеткет-тинген турган. Январының сөөлгү хонуктарының байдалы-биле ал-гаш көөрге, кыш чылыг, чымчак, хар кылын эвес болганындан белеткеттинген мал чеми колдуунда хевээр, мал одардан оъттап турар-дыр ийин. Сүт-бараан фермала-рында байдал чогуумчалыг. Саар малдарга хоолулуг немелде чем-нерни берип турар.

— Ыраккы, Тожу дээн ышкыш кожуннарда кыштаглаашкын кайы хире чоруп турарыл?

— Чугаавыс эгезинде яамының чонунерни док-

таамал чорудуп, бүгү байдалды хайгааралда алганын демдег-ледим. Көдээ ишчилер кышты хүр-менди ажып, мал бажын онча-менди кадагалап арттыраарын чедип алыры-биле, бирги ээлчегде, быжыг чем-суурну курлавырлааны эки түңнелдерге келирин арга-дуржулгандан билер бис. Тожунун ишчилери эрткен чайын мал чөмүн белеткээр талазы-биле кожуннар аразынга чарлаттыг кампанияга шылгараанын билер силер. Бо хонуктарда кожунда 2500 баш бода мал кышты эки эртип турар. 1372 баш иви мал 15 турлагларда хувааттыг. Ынчангаш Тожунун ивижилеринде кыш хүр. Уксаалыг малды тудуп турары дээш иви малдың бир бажынга-ла онааштыр 1500 рубльдин күрүне дотациязы декабрь айда бүрүнү-биле төлет-тинген. Ол дээрже амыр эвес, шы-дамык чорук, эрес-шудургу ажыл-га, ол-даа болза, чазак-чагыргадан улуг деткимче-дир. Дус айтырыгы арай бергедеп турган, кожун ча-гыргазы, көдээ ажыл-агый специа-листтериниң база яамының кады

ажылдажылгазының түңнелинде ону үезинде шиттирлеп алкан бис.

— Көдээ ажыл-агыйының тускай эртемниглериниң база малчыннарның боттарының арга-дуржулганындан алганы-биле малдың массалыг оолдаашкы-нын часкы үеде кылдыр план-наан болгай...

— Ийе, чазын, ылавылаарга, февраль төңчүледир, март айда төрүттүнген хураганнар доругуу-чал болурун арга-дуржулга көр-гүскен. Ынчангаш республиканың көдээ ажыл-агыйларынга, мал-чыннарга мал оолдаашкынын ол үеде планнаан. Ам кайда-даа белеткел ажылдары кидин түлүк. Чонну ажылга хаара тудар төптер дамчыштыр сакман ажылынче ажыл чок хамаатыларны хаара тудары-биле тодаргай хемчеглер хүлээп алдынган. Бо хүнде ол агентилел-биле 9 керээ чардыгган. Кожун чагыргаларының удуртук-чуларыңче арга-сүме каткан ча-гаалар чоруттугган, мындыг чүве.

Айлаң МОНГУШ.

ЯНВАРЬ 25 – Россияның студентилер хүнү

Бистиң студентилеривис ноябрь 17-де – делегей чергелиг, январь 25 – Россияның студентилер хүнүн демдегледип эрттирип турар. Ийиги байырлалды Татьяна хүнү деп база адаар. Ооң тывылган төөгүзү солун: юлиан календарь езугаар 1755 чылдың январь 12-де азы XX-XXI вектерде григорьяны-биле январь 25-те – Ыдыктыг Татянага тураскаал хүнүнде Елизавета хаан Иван Шувалов графтың дилээ-биле Москвага университет ажыдарының дугайында айтышкынынга ат салган. Сөөлү барып университеттиң оран-савазының бир өрээлинге Ыдыктыг Татянаның бажың-хүрээзин ажыткан болгаш ону Бүгү-россияның студентилериниң камгалакчызы кылдыр чарлаан. Оон бээр Москваның күрүнө университети Татяна хүнүн студентилерниң байырлалы кылдыр хүлээп алган. Шажын-чүдүлгө-биле база холбашкан бо байырлалды чүгле Россияда эвес, а Молдавия, Белоруссия болгаш Украинада база демдегледип турар. 2005 чылдан бээр январь 25 албан-езузу-биле Россияның студентилер хүнү кылдыр доктааттыңан. Ынчангаш бо хүнү Тываның студентилери канчаар байырлап эрттирип турарын болгаш оларның «студент чуртталгазын» сонуургап, дараазында айтырыгларны салып көрээлиңер.

«АЗА ЧАЛАП АЛГАШ...»

СТУДЕНТ ЧУРТТАЛГАМДА...

Саглана Бегзи. Амурнун күрүнениң эмчи академиязының студентизи.

...уттундурбас хүн

— 1 дугаар курска январь 12-де 12 кижини дүнекиниң 12 шакта «аза чалап алгаш», орган бис. Шылгалда үезинде кымга кандыг билет кээр ирги деп бо-ла-ыйнааң бичан, шынап-ла, дыка бүзүрел турган-дыр бис. Эртенинде чамдыктарымыска «азаның айтып берген» айтырыглары, шынап-ла, таваржып-даа турган.

...ынакшылым

— Каткым келир айтырыг-дыр. Ыракка өөренирге кижини шупту тыва оолдарже акылары, дуңмалары ышкаш көөр болгаш ынакшып-даа шыдавас чүве-дир ийин. Бир талазында, ону бодаар үе база чедишпес, ыңдыг-даа болза, ону үе негел база турар...

...каткы келир кичээл

— Химия паразы болуп турда эжик ажыттыңан соонда, аудиторияже бирээзи бирээзиниң мойнунда олуруп алган ийи уруг дыка дааштыг кылдыр кирип келгеш, «Төрүттүңен хүнүң-биле!» деп алгыржыпкаш, чечектерин башкының столунуң чанынга салыпкаш, дедир-ле «бурт» дээн. (Бир эжистин төрүттүңен хүнү чүве). Ону шупту далдыр каттырышкан

бис.

...бергедээшкннер

— Бир чыл ишти чанмайн баары чүдөн берге. Өрээлге чааскаан арткан үенде суг болза, удурунун бетинде ыглап турар апаар сен.

...«посылка»

— Меңээ эң-не өөрүнчүг медээ — «Посылка» чорудуптувус, уруум — деп сөстөр. Посылканы ап алгаш, көрүп ораарга, эргим-не!

...стипендия

— Эх, стипендия дээ. Ада-иелерниң чорудуп берген акшазын каш хонук чарыпкаш, катап дилээри элчок апаар. Ынчангаш календарьга стипендия алыр хүнү демдегледип, борбактап алгаш, санап каап, 2 неделя иштинде безин аштап кылаштап кээр сен. А стипендияң ап аарыңга, сенден бай кижини чок ышкаш сагындырар. Ол хүн студентилер шупту садыгларда маңнажып турар, а кезээ коорге, общагаже пакеттер туткулапкан кирип турарлар.

...муңгаралдың шактары

— Бир дугаар курска авамның шилчидипкен акшазын банкыдан 1 неделя сүржүп тургаш, алган мен. 1 муну-биле аш-чем садып алгаш, бир мунун ол-ла кезээ чидирип алдым, карманымдан уштунган хире. Муңгараанымны чүү дээр! А оске кижээ ол аас-кежиктиг таварылга болганы чадавас.

...эргим өрээлим

— Хүнзедир өоренгеш, аштап-

суксап, доңуп-дожап келгеш, общагада өрээлимни сактып кээримге, эргим-не! Кирип келгеш-ле, орунумче шурал кире бээр мен. Эртен эрте өөренип чоруурда: «Ажырбас, инчеш кезээ чедип кээр мен, чүгле мана, өрээлим» — дээш-даа чоруп турган мен.

...шылгалдалар

— Чүрек аартыр айтырыг бо болгай. Экзаменнер канчаар-даа эртер, сөөлүнде сактып келгеш, карак чажын тогүлдүр каттыржыр улус бис. Чамдык студентилер экзаменче белеткел чок киргеш, чүвүр сыңмас өөрүшкүлүг-даа үнүп кээр. А 4-ке дужаап алгаш, 5 алыксааш, ыглап-даа турарлар бар. Шпаргалкалар кылып каап турда «мастер» студентилер база турар. Бо айтырыгны чугаалажыр болза, та каш хонук эртер ыйнаан...

...башкым база мен

— Эң-не хорадаачал башкымыс — Лариса Георгиевна чүве. А шылгалда үезинде боттарымыс безин башкымыстың алдынып турарын кайгап кагдымыс: бистерни дээш сагыш човап турарын коорге, чаптанчыг-даа апаар чорду. Ооң мурнунда бисти эки өорензин дээш шыңгыы чаңнап турганы ол. Херек кырында студентилерге ынаа кончуг башкы болду. 70 хар ажып турар назылыг бо улуг башкымны акша дээш-даа эвес, студентилерге быжыг билиг бээр дээш ажылдап чоруур-дур деп билдим.

Айыраа Апты. Томск хоорай. Сибирьниң күрүнениң эмчи

университетиниң 3-кү курсчүзү.

...ынак орунум

— 3 чыл ишти чаңгыс ол-ла өрээлимде чурттап, ол-ла орунумда удуп турар мен, ынчангаш ол мээң ийиги бажыңым апарган. Тывага келгеш, өрээлимни, хайыралыг орунумну сакты бээр-дир мен.

...сессия үези

— сессия үезинде бергедээш-киннер туруп кээр. Сессияны дүрген хаап кааптар дээш уйгу-чыдын чок туруптар сен. Сессия соонда хостуг-ла!

...оруктар, оруктар

— Бензин өртээ өзере, Томск хоорайже баарының өртээ — 2500 апарган, а бензин өртээ бадарга-даа, ол хевээр турар-ла-дыр.

...манаашкын

— Стипендия үнер хүнүнде үнмейн баарга, ону шилчип келген бе дээш банкоматче бир хүнде 3 катап-даа баар бис.

...өөрүнчүг медээ

— «Посылка» келген дээрге дыка амыраар мен. «Эртен пара болбас!» — бо база өөрүнчүг медээлерниң бирээзи болгай.

Аяс Монгуш Иркутск. Прокуратура академиязында өөренип турар.

...солун болуушкун

— студентилер хүнүнде клубка конкурска киржип турумда, чүвүрүмнү уштур даалга келген! Бүгү студентилерниң мурнунга чүвүрүм уштупкан болгай мен. Буряттар, якуттар, тывалар дээш, кымнарны чок дээр!

...сонуургалым

— Бурят кыс Соелмага со-

нуургалым ынакшылче берген. Ам арай-ла чарл бис. Ынчалза-даа ол рээмде артып калган...

...карманым акша-төгери

— бистиң академия дентилер чурттаар ниити бажыңы чок. Ынчангаш холезилеп чурттаар бис. С улуг. Бо хоорайда идик-өртектери база аар. Ча садыгда хлеб өртээ — 2 Аай-дедир орук өртээ ба. Ынчангаш акша-төгөр бергедээшкн болур.

...аас-кежикт таварылга

— кичээлге белен эвес башкының онаалганы ай баары.

...озалдаашкы

— 2 дугаар курска воугбамга сумкалар чедирип дээш озалдай берген мен залга чоокшулап орумда, шимчепкен. Ооң соондан маң-биле тутсуп оргаш, тайга ойда дүшкен мен. Холда сумкаларым ийи тарай, а фонум поезд адаанче чашты чыткан. Экизи көргөн, аңаа тываларның бирээзи телефо-буду-биле бөмбүккүлешти зулкан. А сумкаларымны ба-эштери туткаш, поезд иштин-вадапкан. Озалдап болба чүвени ынчан билген мен.

Шончалай МААТЫ-белет

«ТӨРЭЭН ЧЕРИМДЕН ЫРАК ХООРАЙДА СТУДЕНТ АМЫДЫРАЛЫМ»

«Амыдырал-чуртталганда эң-не солун өткөн үелериң кажан болган?» — деп айтырыгга кижилерниң хөй кезин «Студент чылдарым» дээр боор чүве. Шылап-ла, студент чылдар уттундурбас, ол еде кижини ада-иезинден аңгыланып, от-башкарлыг чурттап-өөренип, ха-ысалгалыг болуп, чаа өңүктөр-биле айыралдажып, харын-даа ийи дугаар артынга дужуп, өг-бүлени туду бээр олгай. Чежемейниң-даа үе өскерлип турза, «студент» деп ат эдилээн кижиниң хүн бүрүдө чуртталгазы улуг өскөлгелер чок, солун болгаш омак-хөглүг ртип турар дээр болза, частырыг олбас.

Сылдыс МОНГУШ (Новосибирск хоорайның Күрүнениң эмчи университетинин 5-ки курсчузу):

— Бир чыл бурунгаар хоорайның студентилеринин землячествонуң президентизи кылдыр соң-ткаш, өөредилгем-биле чергештир аңаа хамаарышкан ажил-ректи чорудуп эгелээн мен. Бо үнде мында Тывадан 1000-дан кыг студент бар. Оларның хөй кезин НГМУ, НГУ, СибАГС дээш, он-даа өске өөредилге черлеринде өөренип турарлар. Шупту үлүгү болур эвес, өөренип ирип алгаш, янзы-бүрү чылда-аннар-биле (өөредилге програм-манын угбайн баар, акша-көпөөк алазы-биле бергедежи бээр, ада-езин, бажын-балгадын сагынгаш, ана бээр) ону ара каапар улус аза бар. Оон бир эскерген чүүлүм — чылдан чылче биригирсчүлүгүң аажы-чаңында четпес чүүл-ериниң немежи турары. Олар улуг хоорайга келгеш, боттарын-рай шын эвес алдынып, нары-аар аларган. Ынчалза-даа чоорту-луг курс студентилери-биле чоок арылзажып, олардан арга-сүме-и ал, чаңчыгып эгелээрлер.

Студент кижинин мурнунда сал-ынган эң-не кол сорулга дээр-ге кызымаккай өөренири болур, иле оон соонда аркан чүүлдерин-даар. Ынчангаш чылдың-на-лун хемчеглерни (биригирсчү-лүгү таныштырыары, спортчу зем-честволар, конкурсу «Мисс-Тыва-Новосибирск, Шагаа байырлалы» эш, оон-даа өске) организастан-тирип турар бис.

Тыва Республиканың эрге-ча-ргазы бисче доктаамал кичээ-ни салып турар. ТР-ниң Чазак-аргазының бирги оралакчызы-ергей Тен, Аныяктар чазаның-аргазы Буян Сарыглар маңаа-лгеш, бисти деткип, чагыг-созун-рип, материалдыг-даа, мораль-ыг-даа дузаны көргүзүп турар-п демдегеп каайн. Чижээлээр-ге, ергей Иннокентьевич Шагаа-йырлалы чогуур деңгелге эртер-урлуун барымдаалап, чылдың-оран-саваны хөлезилеп, бурят-рээ-биле дугуржулганы чорудуп,-же-даа айтырыгларны шиитпир-п берип турар.

Өске, улуг хоорайга өөренип,-ыдыраары белен эвес-даа-лза, төрөөн черивистиң келир-зи, сайзыралы дээш тускай-ережилди чедип, кызымаккай

өөренири — бистиң хүлээлгевис.

Чойган ОНДАР (Новосибирск-скийн Күрүне университетинин магистратуразының 1-ги курс-чузу, «Идегел» ииитилелин дарагы):

— Келир үеде мергежилм түрк-дылдар талазы-биле тускай-специалист болур. Оон уржундан-тыва культураны, тыва дылды сай-зырадыр сорулга-биле «Идегел»-деп аныяктарның студент ииити-лелин эштерим-биле сүмележи-п тургаш, ажыткан бис. Оон иштинде «Тоогү», «Тыва дыл», «Сарыг-шажын», «Юридиктиг культура», «Тыва кино», «Философия», «Арагага удур бис» деп клубтар-бар. Оларның кижигүннери док-таамал чыгып, чидиг айтырыг-ларны тургузуп, оларны кандыг-аргалар-биле шиитпирлээрин сай-гарып база янзы-бүрү конкурс-тарга кирип, сөөлүг эвес чер-лерни ээлеп турар. Тывада студент-эштеривис-биле сырый харыл-зажып, төрөөн черивиске ажил-иживисти үре-түнелдиг чору-дарын база кызыдып турар бис. Мында өөренип турар студент-оолдар, кыстар эп-найыралдыг, дузааргак, бурунгаар чүткүлдүг. Олар тыва культуразын кагбайн, ону улам хөгжүдүп, боттарының-иштики делегейин оон-даа сайзы-радып, «тыва мен» деп адын-сыкпайн чоруурлар.

Валерий ОНДАР (Новосибир-скийн Күрүнениң башкы универ-ситетинин 2-ги курсчузу, спорт-чу):

— Шилип алган мергежилм (юрист) менээ сонурганчыг бол-гаш аажы-чаңында тааржыр. Өөредилгемден аңгыда, спорт-талазынга сундулуг мен. 4 клас-стан тура, тыва хүрешти, а улуг клас-тарга волейболду сонурган, Президентиң маргылдааларына-уда-дараа кирип турдум. Ново-сибирск хоорайга келгеш база-спортчу амыдыралым кагбайн, эш-терим-биле зал хөлезилеп алгаш, тренировкалап, мага-бодуву-студенттерге дадыктырып турар бис. Оон түн-нелинде янзы-бүрү спортчу мар-гылдааларга кирип, ыяап-ла шаң-налдыг черлерни ээлээр-дир бис. 2011 чылда спортчу земляче-ствонун дамчыыр кубогун бистиң-НГПУ-да өөренип турар тыва-студенттерге чаалап алдым. Өске-хоорайларда эртип турар хемчег-лерге база идепкейжи кирип,

шаңналдарны ап турар бис. Орук-суур, чөмөннү, түр када чурттаар-оран-саваның өртек-үнези-боттарының карманнары-ыстан-үнүп, бергедээшкенин тургузуп-турза-даа, спортка ынак болгаш-черле тура дүшпес-тир бис.

Заяна Апханова (Новоси-бирск хоорайның архитектура-тудуг университетинин 5-ки курсчузу):

— Студент чылдар ышкаш аас-кежиктиг чылдар чок деп санаар-мен. Амгы үеде тура-сорукут, кызымаккай-ла болза, кандыг-даа-эжиктерни ажыдып, күзелдерни-херек кырында боттандыраарың-аргалары кайы көвей. Бо үеде кижини амыдыралдың агымынче-шымнып кирип, бут кырынга туруп-алыр ужурулуг. Мен келир үеде-архитектор-тудугчу болуп ажил-даар мен. Ада-иемниң мойнунга-олуруп, оларга азырадыр хөөн-менде чок. Өөредилге черин доо-зупкаш, Новосибирскиге артып, кезек үе иштинде маңаа мергежи-лим аайы-биле арга-дуржулга-чедип ап, оон Тывага барып, ажил-ижимни уламчылаар деп планнап-турар мен.

Өөредилгемден аңгыда, Ново-сибирск хоорайның шоу-балетин-де танцлап, Elit Stars деп мо-дельдер агентилелин модели-болуп, 2008 чылда тургустунган «Азияның төвү» ансамблин удур-туп-башкарып турар мен.

Студент чылдар онзагай, ам-дызында аныяк, күш-шыдалдыг, омак-хөглүг, эрес-дидим тургаш-амыдыралдың шын оруун тып, оон-даа ыңай чаа-чаа күзелдерге-чүткүп, эпиг-найыралдыг, чаңгыс-демниг чурттаар ужурулуг бис.

Буян ДЕЛЕГ-ООЛ (Новоси-бирск хоорайда Сибириниң ха-маарышлас институтунун сту-дентизи):

— Бо өөредилге черинин «даштыкы дылдардан очулду-рукчу» деп мергежилинде өө-ренип турар мен. Новосибирск — Си-бириниң төвү, сайзыраңгай болгаш-чараш хоорай. Менээ маңаа өө-ренири солун-дур. Эш-өөрүм база-хөй. Тывадан келген студенттер-бот-боттарын хүндүлөжүр, дуза-лажып, биче сеткилдиг улус. Чи-жээлээр-ге, чурттаар оран-сава-айтыры бо-ла тургустунуп келир, ол байдалда шупту сүмележи-п, дугуржуп тургаш, эпиг хевир-лерин тып, дузалажыптар боор

чорду. Черле ынчаш мында чурт-талганы багай деп шыдаас мен, ол кижиниң бодундан дыка ха-мааржыр. Кичээл үспейн, эки-кызып өөренир болза, кандыг-даа-эртемни чедип алыр арга бар-дыр-ийин. Ынчангаш 11-ги классчыларга-школаны чедишкенин доозуп, шылгалдаларын эки демдектерге-дужаап, улаштыр өөредилге чер-леринче кирип алырын күзээр-дир-мен.

Юлианна СААЯ (Иркутск хоорайның Күрүнениң эмчи уни-верситетинин 1-ги курсчузу):

— Дуңмам-биле бир-ле дугаар-улуг хоорайга чедип келгеш, аза-бергенивисти кажан-даа утпас мен. Аар сумкалары-ысты тудуп алгаш, хүндөдир аай-дедир чоруп келген-бис. Баар ужурулуг адресивисти-улустан айтыраары-ыска, орта-билбес, сөөлүнде харын бир орус-акый тайылбырлап бээр-ге, тып-чеде берген бис. Эң-не каттырын-чыг чүве ол адресиниң шуут чоо-гунга азып-тенип чоруп турган-бол-ган-дыр бис. Ам ажырбас, хоо-райның агаар-бойдузунга тааржып, ажилдавышаан өөренип турар-мен. Бичи уруумну сагынгаш, чаныксай бээр мен, ынчалзажок-мурнумда салдыг сорулгамны, күзелимни чедип алыр дээш кызып-өөренир ужурулуг мен. Иркутск-хоорайда чүгле өөренип эвес, ажилдап-чурттап турар кижилер-база хөй. Олар чаңгыс черге-чыг-лып, ажыктыг хемчеглерни эрт-тирип, ол ышкаш бот-боттарына-ачы-дузаны чедирип, деткижи-п чоруур.

Начын ЧОНДАНОВ (Кеме-рово хоорайның Күрүне универси-тетинин 3-ку курсчузу, спортчу):

— Университеттин «Үндүрүг-лер болгаш үндүрүг оналгазы»-деп мергежилинде үш чыл дур-гузунда өөренип турарым бо. Эгезинде танывазым хоорайга-чедип келгеш, чаныксап, чааскаан-зырап турган мен, ында-хаа хоо-райның садыг-саймаазынга тыва-кижилер чугаалажы бээр-ге безин-амырап, чаныксаарым дам баар-чүве ийин. Оон харын чаа-чаа эш-өөр-биле таныжып, билчип ал-ганын соонда, өөренири солун-болгаш чиик аларган. Та чүге-ле-ийик, школага ам-даа катап дыка-өөрениксээр чордум.

Хостуг үевисте хүрежи, волей-бол, баскетбол ойнап, байыр-лалдарда чаңгыс черге чыгып, концерттер үндүрүп, сагыш хан-дыр дыштанып алыр бис, ынчалза-даа эң-не кол чүүл эки өөренирин-утпайн, олче улуг кичээнгени са-лыр чордувус.

Школага эки, кызымаккай-өөренип турган болза, өске өө-редилге черинге өөренири черле-чүгээр болур деп чүвени эскерген-мен. Ынчангаш келир үениң сту-дентилери болур школачыларга-башкыларының сөзүн дыңнап, кичээл үспейн өөренирин сүмелээр-кижи-дир мен.

Диана СААЯ (Томск хоорай-да Россияның шийдилге акаде-миязының 2-ги курсчузу):

— Томск хоорайга өөренип-чедип келгеш, автобустарга олу-рупкаш, оон өртөөн үнүп чыда-төлээрин кайгап ханмаан мен, улустар халас «койгуннапкаш», үне-халчыр эвес чүве бе дээр бодал-биле элээн үе иштинде хайгаа-радым эвесепе. Автобустан кым-даа халас, карак ажыт үнмеди. Өске маршруттуг автобуска олу-рупкаш, хоорайның кыдыкы ке-зээнге чеде бергеш, коротканымдан-ыглап турганым база уттундурбас.

АВТОРДАН: Тывадан дашкаар өске хоорайларда өөренип-турар студентилер-биле ужуражып-чугаалажыры менээ аажок солун-болган. Оларның амыдырал-чуртталгаже көрүштери чиге болгаш-тодаргай, эң-не кол чүүл — өөредилге кызымаккай чоруу мени-кайгаткан. Тыва Республиканың студент ажы-төлү төрөөн чериниң-келир үеде сайзыралына ууттунмас үлүг-хуузу кириштирер-дээрзинге 100 хуу бүзүрээр мен.

Заяна АПХАНОВА.

Начын ЧОНДАНОВ.

Диана СААЯ.

Ам харын хоорайны эки билир-даа, эш-өөрүм-даа хөй аларган. Томск хоорайда өөренип турар-тыва студентилер «Салгал» деп-клубка чыгып, Тыва черивистиң-сайзыралының, хөгжүлдээниң-дугайында чугаалажып, солун-кежээлери эрттирип турар бис. Чоокта чаа «Тыва өг-бүлө. Оон-ай-тырыглары» деп темага «Төгери-к столду» организастан. Аңаа дыка-хөй ажыктыг чүүлдер-биле таны-жып алдым. Тыва кижиниң куль-туразы дег онза, чараш культура-делегейде чок дээрзин база катап-угаап билдирис.

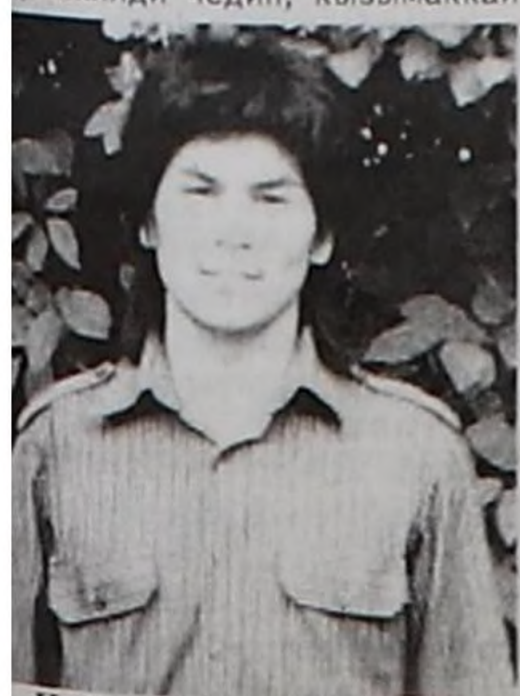
Саглай Хертек (Дивногорск хоорайның эмчи колледжизинин студентизи):

— Өөредилгем эгезинде хоо-райга чедип келгеш, чурттаар оран-сава талазы-биле бергедежи-п турган мен. Оон өске чогум улуг-шаптаразына мээр мурнумга-турбаан, эмчи талазы-биле өө-ренири изиг күзелим болгаш, аңаа-хамаарыштыр айтырыглар черле-чок. Лекцияларны чаңгыс-даа-үспейн, башкылар-биле сырый-харылзажып, билдинмес айтырыг-ларны кады сайгарып-ла турар-болза, өөренири чиик болур.

Хоорайның агаар-бойдузу ча-зын, чайын аажок шык апаарындан-чамдыкта кадыктын байдалы өс-керли бээр. А Дивногорскиниң-чурттакчы чону аажок хүндү-лээчел, дузааргак улус, амдыгаа-дээр оларның багай чаңын көр-бээн мен.

Мону доозупкаш, улаштыр-эмчи университетинче өөренип-кирерин планнап турар мен.

Азияна ТАУ белеткээн.

Чойган ОНДАР.

Валерий ОНДАР.

Буян ДЕЛЕГ-ООЛ.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗААНЫҢ ДОКТААЛДАРЫ

Тыва Республикага дээди болгаш ортумак тускай эртемниг специалистерни тускай сорулгалыг керээ-биле белеткээрин организаастаарының дугайында дүрүмге өскерилгелерни кириериниң дугайында

2011 чылдың декабрь 23 № 734 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. Тыва Республиканың чазаның 2011 чылдың август 19-та № 504 доктаалы-биле бадыйлааны Тыва Республикага дээди болгаш ортумак тускай эртемниг специалистерни тускай сорулгалыг керээ-биле белеткээрин организаастаарының дугайында дүрүмге дараазында өскерилгелерни кириер:

1) 1-ги пункту "Гомкомвуз" деп аббревиатураны "Госкомвуз" деп аббревиатура-биле солуур;

2) 2-ги пункту "Гомкомвуз" деп аббревиатураны "Госкомвуз" деп аббревиатура-биле солуур;

3) 9 пунктуну дараазында утка биле бижир:

"9. Тускай сорулгалыг керээ-биле специалистерни белеткээр өөредилге эрткен кижилер өөредилге черин дооскан соонда, өөредилге черин доосканының дугайында документини алганының соонда 15 хонуктун дургузунда Тыва Республиканың специалистерге хергелелин хевирлээринге саналдар берген тус-тузунда Тыва Республиканың яамыларга, ведомстволарга, хоорай округдарына база муниципалдыг район чагыргаларына бижимел-биле дыңнадыр.

Тыва Республиканың яамылары, ведомстволар, хоорай округдары база муниципалдыг район чагыргалары өөредилге черин доосканының дугайында бижимел дыңныдыгны алган соонда 10 хонуктун дургузунда бо пунктунун бирги абзазында айыттыганы-биле, специалистерни белеткээриниң тускай сорулгалыг керээзиниң дугайында чардынган керээлерлиг Тыва Республиканың албан черлеринче, организацияларже, профилдиг бүдүрүлгелерже өчүнүн хамаарылгазы чокка мергежилниң аайы-биле ажылга тургустунары-биле чогуур бижикти долдуруп, шынзылганы бээр.

2011 чылда эге болгаш ортумак профессионал өөредилгениң шылгараан удуртукчуларынга болгаш педагогика ажылдакчыларынга Тыва Республиканың Чазаның Даргазының шаңнал акшазын тыпсырының талазы-биле конкурстун тиелекчилериниң даңзызын бадыйлаарының дугайында

2011 чылдың декабрь 23 № 749 Кызыл хоорай

Мурнады хөгжүдөр "Өөредилге" национал телевиделди боттандырып, профессионал өөредилге адырында инновация ажыл-чорудулгазын хөгжүдөр сорулга-биле база Тыва Республиканың Чазаның Даргазының шаңнал акшаларын болгаш грантыларын тыпсырының талазы-биле база өөредилге адырында күрүне деткимчезиниң өске-даа хевирлерин алырынга Тыва Республикадан кандидаттарны идип үндүрер талазы-биле Тыва Республиканың Чазаның чанында конкурс комиссиязының протокол шийтиринге үндөзүлүш, Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. Капсырылгаларны бадыйлаар:

2011 чылда Тыва Республиканың эге профессионал өөредилге адырында удуртукчулар болгаш педагогика ажылдакчылары

Тыва Республиканың Чазаның 2011 чылдың декабрь 23-те № 749 доктаалы-биле бадыйлаан

2011 чылда Тыва Республиканың эге профессионал өөредилге адырында удуртукчулар болгаш педагогика ажылдакчыларының конкурзунга шылгараан тиелекчилериниң

ДАҢЗЫЗЫ

Фамилиязы, ады, адазының ады	Эрге-дужаалы	Башкының ажылдап турары күрүне аккредитациязының дугайында херечилел-биле өөредилге албан чериниң долу ады
Эге профессионал өөредилгениң тулган дээн удуртукчу ажылдакчызы — 50 муң рубльдин ийи шаңналы		
1. Эмиля Банкет оол овна Кыргыс	Инновация ажылының талазы-биле директорнун оралакчызы	Ак-Довурак хоорайның "Профессионал училищези № 3" эге профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан чери
2. Шолбана Валерьевна Монгуш	Кижизидилге ажылының талазы-биле директорнун оралакчызы	Кызыл хоорайның "Профессионал училищези № 1" эге профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан чери

Фамилиязы, ады, адазының ады	Эрге-дужаалы	Башкының ажылдап турары күрүне аккредитациязының дугайында херечилел-биле өөредилге албан чериниң долу ады
------------------------------	--------------	--

Эге профессионал өөредилгениң бүдүрүлгө өөредилгезиниң тулган дээн мастери — 50 муң рубльдин ийи шаңналы

1. Долана Кызыл-оол овна Артына	"Транспортта коммерсант" мергежил талазы-биле бүдүрүлгө өөредилгезиниң мастери	Кызыл хоорайның "Профессионал училищези № 10" эге профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан чери
2. Аржаана Викторовна Салчак	"Быжыкчы" мергежил талазы-биле бүдүрүлгө өөредилгезиниң мастери	Кызыл хоорайның "Профессионал училищези № 11" эге профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан чери

Эге профессионал өөредилгениң тергин дээн педагогика ажылдакчызы — 50 муң рубльдин ийи шаңналы

1. Оксана Валерьевна Усачева	"Бухгалтер" мергежил талазы-биле тускай эртемниң башкызы	Кызыл хоорайның "Профессионал училищези № 10" эге профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан чери
2. Марита Васильевна Тумен-оол	Экономика, төлевилел ажыл-чорудулгазының үндөзүн, дилээр ажылдарның технологиязының башкызы	Шагаан-Арыг хоорайның "Профессионал училищези № 8" эге профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан чери

Өөредилге бөлүүнүн тулган удуртукчузу — 30 муң хемчээлдиг чаңгыс шаңнал

1. Анастасия Сергеевна Гончарова	Өөредилге бөлүүнүн тулган удуртукчузу	Кызыл хоорайның "Профессионал училищези № 4" эге профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан чери
----------------------------------	---------------------------------------	--

Тыва Республиканың Чазаның 2011 чылдың декабрь 23-те № 749 доктаалы-биле бадыйлаан

2011 чылда Тыва Республиканың эге профессионал өөредилге адырында удуртукчулар болгаш педагогика ажылдакчыларының конкурзунга шылгараан тиелекчилериниң

ДАҢЗЫЗЫ

Фамилиязы, ады, адазының ады	Эрге-дужаалы	Башкының ажылдап турары күрүне аккредитациязының дугайында херечилел-биле өөредилге албан чериниң долу ады
------------------------------	--------------	--

Ортумак профессионал өөредилгениң тулган дээн удуртукчу ажылдакчызы — 50 муң рубльдин чаңгыс шаңналы

1. Любовь Андреевна Денисюк	Эртем-методиктиг ажыл талазы-биле директорнун оралакчызы	"Тываның көдээ ажыл-агый техникуму" ортумак профессионал өөредилгениң федералдыг күрүне өөредилге албан чери
-----------------------------	--	--

Ортумак профессионал өөредилгениң тергин дээн педагогика ажылдакчызының — 50 муң рубльдин дорт шаңналы

1. Силема Арагачиевна Бичекей	"Кижиниң анатомиязы болгаш физиологиязы" эртемниң башкызы	"Республиканың медицина колледжи" ортумак профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан чери
2. Болат Николаевич Бегзи	"Куш-культура" талазы-биле тускай эртемниң башкызы	"Ак-Довурактың педагогика техникуму" ортумак профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан чери
3. Елена Николаевна Мананникова	Бухгалтер эртемниң башкызы	"Тываның көдээ ажыл-агый техникуму" ортумак профессионал өөредилгениң федералдыг күрүне өөредилге албан чери
4. Марина Леонидовна Трифонова	Библиотека эртемниң башкызы	"А.Б. Чыргал-оол аттыг Кызыл хоорайн чүүл колледжи" ортумак профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан чери

«Тыва Республиканың Кызыл кожуун» муниципалдыг районнуң девискээринде көдээ ажыл-агыйыга ажылгаар категориялыг черлерни үлетпүр болгаш өске-даа тускай сорулгаларга ажылгаар черлер деп категорияже шилчидериниң дугайында

2011 чылдың декабрь 23 № 736 Кызыл хоорай.

Россия Федерациязының 2004 чылдың декабрь 21-де "Черлерни болгаш чер участоктарын бир категориядан өске категорияже шилчидериниң дугайында" № 172-ФЗ-ниң 15 чүүлүнүн 2-ги кезээн, Россия Федерациязының Чер кодекзиниң 8-кезээн 1 чүүлүн удуртулга болдурга, "Энерготудуг" кызыгаарлаттыг харыс-салгалыг ниитилелдин кирген дилээн болгаш көдээ ажыл-агыйыга ажылгаар категориялыг черлерни үлетпүр болгаш өске-даа тускай сорулгаларга ажылгаар черлерже шилчидериниң дугайында материалдарын өөренип көргөш, Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. Көдээ ажыл-агыйыга ажылгаар категориялыг черлерни үлетпүр болгаш шаңнал болгаш элээн тывар өске-даа ажылдарына ажылгаар черлер деп категорияже

дараазында чер участоктарын дамчыдап Тыва Республиканың Кызыл кожуун Кызыл — Сарыг-Сеп автооруктун 17-километринде автооруктун оң талазынче 8 метр черде 20000 дөрбелчин метр шөл 17:05:1953001:47 кадастр дугаарлыг черни, капсырылга езугаар;

Тыва Республиканың Кызыл кожуун Кызыл — Сарыг-Сеп автооруктун 17-километринде автооруктун оң талазынче 10 метр черде 20000 дөрбелчин метр шөл 17:05:1953001:49 кадастр дугаарлыг черни, капсырылга езугаар;

2. Шимчeves ончүнүн күрүне кадастрының документизинге өскерилгелер кириери-биле бо доктаалдын хоолгазы күрүне регистрациязы, кадастр болгаш картографияның федералдыг албанының Тыва Республика талазы-биле эргелели

орудар.
3. Бо доктаалды "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарда парлаар.
4. Бо доктаалдың күүсөлдөзүнүн хыналдазын Тыва Республиканың Чер болгаш

өнчү хамаарылгаларының ямызынга дагзыр.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазының бирги оралакчызының хүлээлгезин күүсөдип турар В.БАРТЫНА-САДЫ.

«Тыва Республиканың Кызыл кожуун» муниципалдыг районунң девискээринде көдээ ажил-агыйынга ажыглаар категориялыг черлерни үлетпүр болгаш өске-даа тускай сорулгаларга ажыглаар черлер деп категорияже шилчидериниң дугайында

2011 чылдың декабрь 23

№ 747 Кызыл хоорай

Россия Федерациязының 2004 чылдың декабрь 21-де "Черлерни болгаш чер частоктарын бир категориядан өске категорияже шилчидериниң дугайында" №172-ФЗ-ниң 15 чүүлүнүн 2-ги кезээн, Россия Федерациязының Чер кодекзиниң 8 кезээниң 1 чүүлүн удуртулга болдурга, "Енисейтелеком" хаагыг акционерлиг иитилелдин Саянский салбырының кириген илээн болгаш көдээ ажил-агыйынга ажыглаар категориялыг черлерни үлетпүр болгаш өске тускай сорулгаларга ажыглаар черлерге шилчидериниң дугайында материалдарын өренип көргөш, Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. Тыва Республиканың Кызыл кожуунда Аян-Кол суурнунң соңгу кыдыында Улуг-емниң соңгу талазында 1 км-де, Баян-Кол-ерлиг-Хая автооруктуң барыын талазында

«Тыва Республиканың Кызыл кожуун» муниципалдыг районунң девискээринде көдээ ажил-агыйынга ажыглаар категориялыг черлерни үлетпүр болгаш өске-даа тускай сорулгаларга ажыглаар черлер деп категорияже шилчидериниң дугайында

2011 чылдың декабрь 23

№ 747 Кызыл хоорай

Россия Федерациязының 2004 чылдың декабрь 21-де "Черлерни болгаш чер частоктарын бир категориядан өске категорияже шилчидериниң дугайында" №172-ФЗ-ниң 15 чүүлүнүн 2-ги кезээн, Россия Федерациязының Чер кодекзиниң 8 кезээниң 1 чүүлүн удуртулга болдурга, Тыва Республикада "Вымпел-Коммуникации" акционерлиг иитилелдин Абакан филиалының Кызылда салбырының кириген илээн болгаш көдээ ажил-агыйынга ажыглаар категориялыг черлерни үлетпүр болгаш өске тускай сорулгаларга ажыглаар черлерге шилчидериниң дугайында материалдарын өренип көргөш, Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. Энергия хандырылганың болгаш радиотелефонунң көжүп чоруур арылзааның объектилерин тудар солга-биле дараазында чер частоктарын көдээ ажил-агыйынга ажыглаар категориялыг черлерден үлетпүр болгаш өске тускай сорулгаларга ажыглаар черлерге шилчидер: Тыва Республиканың Кызыл кожуунда

«Тыва Республиканың Күрүне архиви» күрүнениң бюджет албан черин тургузарының дугайында

2011 чылдың декабрь 23

№ 763 Кызыл хоорай

"Күрүне (муниципалдыг) албан черлерин эрге-хоойлу байдалын бедидери биле лбашкан Россия Федерациязының чамдык ойлужудулга актыларынга өскерилгелер кириериниң дугайында" 2010 чылдың май 18-ФЗ-ниң 15 чүүлүнүн 2-ги кезээн, Тыва Республиканың Чазаның 2011 чыл январь 24-те "Тыва Республиканың күрүне албан черлерин тургузарының, эде турарының, хевирин өскертириниң болгаш күрүнениң, ол ышкаш Тыва Республика күрүне албан черлериниң уставтарын дылаарының болгаш аңаа өскерилгелер кириериниң чурумун бадылаарының дугайында" № 33 доктаалы-биле Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. "Тыва Республиканың Күрүне архиви" күрүнениң бюджет албан черин (дараазында бюджет албан черин) тургузар.
2. Тыва Республиканың Архив агентилели бюджет албан чериниң тургузукчу бүрүн черлерин болгаш функцияларын үлээр.

3. Бюджет албан чериниң ажил-чорудулганың кол сорулгалары: архивти четчелээр; архив фондузунун документилериниң күрүне учедун болгаш кадагалалын хандыраы; Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга болгаш тус чер бот-башкарылга органнарының, эртем, культура болгаш өске-даа албан черлериниң информация хандырылганы, хамаатыларның конститусчу эргелерин болгаш информация хереглелин хандыраы.

4. Бюджет албан черинче шилчидер ужуруг онза үнелиг болгаш шимчевес өңүнүн даңзызын тодарыдыр.

5. Бюджет албан черин тургузуп турары-биле холбашкан хемчеглерниң кириген планын бадылаар.

6. Бо доктаалды "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарда парлаар.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазының бирги оралакчызының хүлээлгезин күүсөдип турар В.БАРТЫНА-САДЫ.

Дириг амытаннар объектилерин, а ол ышкаш сугнуң биологтуг курлавырларын камгалаар болгаш ажыглаар талазы-биле Тыва Республиканың Аңнаашкын болгаш балыктаашкын талазы-биле күрүне комитетиниң күрүне ачы-дузазын чедирериниң административтиг регламентин бадылаарының дугайында

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗАНЫҢ ДАРГАЗЫНЫҢ ЧАРЛЫ

2009 чылдың июль 24-те "Аңнаашкын болгаш балыктаашкын курлавырларын камгалаарының

дугайында болгаш Россия Федерациязының чамдык ойлужудулга актыларында

өскерилгелер кириериниң дугайында" №209-ФЗ Федералдыг хоойлунун 33 чүүлүнүн 5 кезээниң 4.1 пунктузунга, 2011 чылдың май 16-да Россия Федерациязының Чазаның "Күрүне хүлээлгелерин күүсөдириниң административтиг регламентилерин болгаш күрүне ачы-дузазын чедирериниң административтиг регламентилерин ажалдап кылырының болгаш бадылаарының дугайында" №373 доктаалыга дүүштүр доктаадырым болза:

1. Мында кошкан дараазында чүүлдерни бадылаар:

Аңгыыр ажил-агый дугуржулгазын чарып алган юридиктиг черлерге болгаш хуу сайгарлыкчыларга аңгыыр курлавырларын даялаарының чөпшээрел майыктарын тыпсырының талазы-биле күрүне ачы-дузазын Тыва Республиканың Аңнаашкын болгаш балыктаашкын талазы-биле күрүне комитетиниң көргүзериниң административтиг регламентин;

Федералдыг ужу-дузалыг онза камгаладыг бойдус девискээрлеринде турар, а ол ышкаш Россия Федерациязының Кызыл дептеринде кири бижиттинген аңгыыр курлавырларын аңгыда Тыва Республиканың

девискээринде кижги бүрүзүнүн чедип шыдаары аңгыыр курлавырларын даялаарынга чөпшээрелдер тыпсырының талазы-биле күрүне ачы-дузазын Тыва Республиканың Аңнаашкын болгаш балыктаашкын талазы-биле күрүне комитетиниң көргүзериниң административтиг регламентин;

Арыг суглуг суг объектилеринге үлетпүр балыктаашкын организастаары-биле сугнунң биологтуг курлавырларын аңгыглакчыларының аразында сугнунң биологтуг курлавырларын квоталарын болгаш оларны тыварының (тударының) хемчээлин хуваарының талазы-биле күрүне ачы-дузазын Тыва Республиканың Аңнаашкын болгаш балыктаашкын талазы-биле күрүне комитетиниң көргүзериниң административтиг регламентин.

2. Бо чарлыкты "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарда парлаар.

3. Бо чарлык ону албан-езузу-биле парлаан хүнден күштүг болуп кирер.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

Кызыл хоорай
2011 чылдың декабрь 30
№223

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗАНЫҢ АЙТЫШКЫННАРЫ

Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукту деткириниң айтырыгларының талазы-биле Тыва Республиканың ведомстволар аразының конкурс комиссиязының 2011 чылдың декабрь 28-те хуралының №6 протоколун бадылаарының дугайында

2011 чылдың декабрь 30 №391-р Кызыл хоорай

2010 чылдың июль 31-де Тыва Республиканың Чазаның №321 доктаалы-биле бадылааны электри четкилеринге энергия хүлээп алыр тургузулганы кожарының керээлериниң талазы-биле чарыгдалдарың кезинге субсидия алырынга кордап турар биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң ээлериниң конкурс шилилгезиниң дугайында дүрүмнүн 6.7 пунктузунга, 2011 чылдың июнь 3-те Тыва Республиканың Чазаның №370 доктаалы-биле бадылааны Тыва Республикада биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң ээлеринге дериг-херекселдер лизингизиниң керээлерин чарып турар үеде баштайгы

дадывырны (авансыны) төлээринге субсидия тыпсырының чурумунун дугайында дүрүмнүн 20 пунктузунга дүүштүр:

1. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукту деткириниң айтырыгларының талазы-биле Тыва Республиканың ведомстволар аразының конкурс комиссиязының 2011 чылдың декабрь 28-те хуралының №6 протоколун бадылаар.

2. Бо айтышкыны "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарда парлаар.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

Инновация программаларының болгаш төлевилелдериниң экспертиказының болгаш шилилгезиниң талазы-биле комиссия хуралының протоколун бадылаарының дугайында

2011 чылдың декабрь 30 №392-р Кызыл хоорай

2010 чылдың август 13-те Тыва Республиканың Чазаның "Тыва Республикада эгелеп чоруур биче инновация компанияларына грантыларны болгаш ажалдап турар биче инновация компанияларына субсидияларны тыпсырының дугайында дүрүмнү бадылаарының дугайында" №349 доктаалының 4.6 пунктузунга дүүштүр:

1. 2011 чылда Тыва Республикага эгелеп чоруур биче инновация компанияларына грантыларны болгаш ажалдап турар биче инновация компанияларына субсидияларны

тыпсырының талазы-биле эрттирген конкурстарның түннелин езууга 2011 чылдың октябрь 26-да инновация программаларының болгаш төлевилелдериниң экспертиказының болгаш шилилгезиниң талазы-биле комиссияның хуралының протоколун бадылаар.

2. Бо айтышкыны "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарда парлаар.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

Кызыл хоорайның девискээр соңгулда комиссиязының кежигүнү хүлээлгезинден хостаарының дугайында

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНЫҢ ДОКТААЛЫ

2011 чылдың декабрь 27 № 25/151-6 Кызыл хоорай

Кызыл хоорайның девискээр соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү, ажалдап турар черинден депшиттирген Айслу Васильевна Хорлуунун билдириши-нин чугалажып көргөш, "Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга кирижир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында" Федералдыг хоойлунун 29 чүүлүнүн 6 пунктузунга дүүштүр Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының доктаадыры болза:

1. 1979 чылда төртүтүнген Айслу Васильевна Хорлууну Кызыл хоорайның девискээр соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү хүлээлгезинден хостаар.

2. Бо доктаалды республиканың "Шын" болгаш "Тувинская правда" солуннарынга парлаар.

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының даргазы Б.Д. ОНДАР
Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының секретары М.Ш. САМБАЛА.

ДЫҢНАДЫГ

Кызыл хоорайның девискээр соңгулда комиссиязының кежигүнүнүн бүрүн эргелериниң хуусаа бетинде доозулганы-биле Россия Федерациязының Күрүне Думазында, Тыва Республиканың Дээди Хуралында (парламентинге), хөй-ниити каттыжышкынына, Кызыл хоорайның Төлээлекчилер хуралында депутаттар мандаттарын хуваарына кирген, кандидаттар даңзызын депшиткен политиктиг партияларга соңгулчуларны ажалдап, албан-хаап, өөренип, чурттап турар чериниң аайы-биле Кызыл хоорайның (бадылаар эргелиг бир кежигүнү) девискээр соңгулда комиссиязының сос

тавының кезин четчелеп тургузарының талазы-биле саналдарны хүлээп ап эгелээниниң дугайын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы дыңнадып тур.

Кызыл хоорайның девискээр соңгулда комиссиязының составында саналдарны бо дыңнадыгны парлаан хүнден он хонук дургузунда дараазында адреске кирип болур: 667000, Тыва Республика, Кызыл хоорай, Чүлдүм кудумчузу, 18, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы (каб. 210, тел.(39422) 2-10-09).

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы.

Үшкү Аранчын номчулгалары

Тываның гуманитарлыг шинчилелдер институту чаңчыл апарган Үшкү Аранчын номчулгаларын эрттирген. Күрүнениң болгаш хөй-ниитиниң шылгараңгай төлээзи, төөгү эртемнериниң доктору, академик Юрий Луджуапович Аранчинның чырык адынга тураскааткан эртем конференциязын 2006 чылдан тура, ооң 80 харлаан оюн таварыштыр демдегледип эгелээн турган.

Конференция цезинде.

Ынчан ооң кады ажылдап чораан эш-өөрү, чону эртемденниң барык-ла үжөн чыл дургузунда удуртуп чораан ТДЛТЭШИ (амгы ТГШИ-нин) мурнунга мемориалдыг самбыраны ажыдып, ооң кылып чораан буянның ажыл-херээ кажан-даа уттундурбас деп мөңгөжиткен.

Тываның база бир ховар дээн сураглыг оглунуң чоок кижилери, дөргүл-төрели, чаңгыс чер-чуртуглары Тес-Хем кожуунуң Чыргаланды ортумак школазында Аранчын аттыг музейни база фондуну ажытканнар. Оон бээр-ле фондунуң ажыл-херээниң база бир кезээ — төөгү талазы-биле бүгү Россия чергелиг республиканың школачылар аразында болуп эртер олимпиадазының тилекчилерин деткири апарган. Ийги Аранчын номчулгалары 2008 чылда эрткен соонда, бирги болгаш ийги кон-

ференцияларның материалдарын чаңгыс ном кылдыр 2009 чылда чыып үндүрген. Ук номда Ю.Л. Аранчинның чуртталгазының эртен оруу, кылып чораан ажыл-ижи, тыва эртемниң бүгү адырларына кириген үлүг-хуузу чырыттыганы. Ам чоокта чаа эртен Үшкү конференцияның дугайында допчулап көрээл.

ТГШИ-ниң директору, филология эртемнериниң доктору, академик К.А. Бичелдей конференцияны байырлыг байдалга ажыдып тура, мындыг сөстөр-биле онзалап демдеглээн: "Үшкү Аранчын номчулгалары Күрүне Думазының соңгулдалары, Тыва Арат Республиканың 90 чылы болгаш Копту дайынының 100 чыл болганын демдеглээн үш кол болушкуннар-биле дүгжүп турар. База ол ышкаш ук конференция Тываның төөгүзүн эртем талазы-биле хөгжүдүп бу-

рунгаарлаткан үш эртемденнер: Николай Алексеевич Сердобов (95 харлаан), Леонид Васильевич Гребнев (90 харлаан) база Юрий Луджуапович Аранчинның (85 харлаан) аттары-биле холбаалыг болган...".

Ол ышкаш К.А. Бичелдей Ю.Л. Аранчинның 1990 чылдарда бижээн эртем-төөгүлүг очерктери кирген "Тыва улустун маадырлыг оруу" деп чаа номну келген аалчыларга болгаш чыыштың киржикчилеринге таныштырган. Эртемденниң ному "Алдан-маадырларның тура халыышкыны" болгаш "Шиипирлиг базым" деп ийи кезектен тургустунган. Ооң баштайгы кезээниң моон мурнунда чырык көргөн хевиринге кирбейн барган бодалдарында немей 1914 чылда Тывага орус протекторатты хүлээп алганының дугайында чүүлүн кандыгдаа эдилгелер чокка парлап үндүргөн. Тыва чонунуң тыва черниң төөгүзүн авторнуң хамаарылгазы бир дугаар бөлүктө "Кайыын тыптып келдиң, Тывам? Салымың кандыг чоржук?" деп айтырыгдан сөөлгү домакка чедир философчу бодалдар бооп илереттинген. Бо ажылдың ужур-утказын болгаш тиражтың көдээ библиотекаларга, школачыларга баар хуваалдазын К.А. Бичелдей тодаргай тайылбырлаан. Чаа чыл бүдүүзүндө институтун соңнээн белээ кижжи бүрүзүңге, ылаңгыя Ю.Л. Аранчинның өг-бүлөзү — өөнүң ишти Елизавета Боракайевна Салзынмаа башкыга, уруу Ольга (Белек-кыс) Юрьевна Аранчинга, кады төрээн думазы Клара Ивановна Комбуга канчаар-даа аажок үнелиг болганы чу-гаажок.

Үндүрүлгени белеткээринге үлүүн кириген моол шинчилелдер секторунуң улуг эртем ажылдакчызы, төөгү эртемнериниң кандидаты А.К. Канзай Ю.Л. Аранчинның өг-бүлөзүңге, чоок кижилеринге Коммунисттик партияның мурнундан С.К. Токаның юбилейинге тураскааткан хөрек демдээн хүндүткел-биле тывыскан. А.К.

Канзай илеткелинге чаа номнун чамдык кезектери 1992-94 чылдарда, а сөөлгү кезектери 2003 чылда "Улуг-Хем" сеткүүлге янзы-бүрү аттар-биле үнүп турганын таныштырган. Ынчангаш ук ном дээрге, эртемденниң хөй чылдарда чыып, тургузуп, бижип келген ажылының түңнели-дир деп бадыткавышаан, ооң Тываның төөгүзүн моон соңгаар шинчилээринге чугулазын демдеглээн.

Дараазында ТГШИ-ниң төөгү секторунуң кол эртем ажылдакчызы, төөгү эртемнериниң доктору Н.М. Моллеров "Тываның төөгүзүн үе-чадага хуваарының маргылдаалыг айтырыглары: Х.М. Сейфулин, Н.А. Сердобов, Ю.Л. Аранчинның тус-тузунда көрүжү" деп илеткелинге төөгүнүң нарын арыннарын ажыткан. Дараазында ийи илеткелди бо чылын юбилейлери болуп турар эртемденнерге тураскааткан. ТГШИ-ниң фольклор секторунуң эргелекчизи, филология эртемнериниң доктору С.М. Орус-оол "Л.В. Гребневтиң ажылдарында тыва маадырлыг тоолдар" база ТывКУ-нун эртем шинчилелдер салбырының начальниги, төөгү эртемнериниң кандидаты Р.Ш. Харунов "Н.А. Сердобов — офицер, эртемден, интеллигент" деп дыңнадыгларына солун, байлак, чаа-чаа медээлерни дамчытканнар.

Ниитизи-биле конференцияның ажыл-херээ ийи секцияга үстүп, 24 эртем илеткелдеринден 15 киржикчи чаа-чаа медээлерни чырыткан: бирги бөлүк "Тывада төөгү болгаш этнокультурлук процесстер" аттыг секцияга 7 илеткел, а ийиги "Тыва дыл, литература болгаш фольклорунуң сайзыралына бергедээшкinnen" деп секцияга 8 илеткел кылдырган. Оларның иштинде фольклор, литература, төөгү, дыл эртемниң төөгүзү, педагогика, уран чүүл, культура адырларына хамаарышкан айтырыглар чидиг, солун болгаш дээштиг болган. Ылаңгыя ТывКУ-нун тыва филология болгаш ниити дыл кафедрасының профессору, филология

эртемнериниң кандидаты Бавуу-Сюрюннун Моолдун Тываларының эге школа өөрүччилеринге тыва-моол ийи дил башкылаарының дугайында кели чыгып келгеннерни хонуккен. Тыва школаларга ийи дил башкылаарының дугайында ырыгны ТывКУ-нун эге школ орус-тыва дылдарны башкылаарының теория болгаш методика федразының доцентизи Н.Ч. Дидин-биле көдүргөн. Амгы тыва дылдың байдалы чүгүл эртемденнер, башкылардан эвес, а ие, өг-бүлө кижизидилгезинде мааржыр деп түңнелге келген.

Үшкү Аранчын номчулгалары ажилын доозуп тура, дараазы шийитирлерни хүлээп алган эртемниң көскү төлээзи, ол бүгү күжүн үндүрүп, чонунга раан болуп чораан, бар-ла баш тура-соруун келир салгалга арып каан эртемден-башкы Аранчын дугайында тускай үрүлгени Орус географтыг институтунун "Кайгамчыктыг салгыяаныг кижилер" деп бөлүк адырына чыып белеткээрин, Аранчинның архиви төрээн институтка кадагалаттынар ужур дээрзин ТГШИ-ниң директору Бичелдей чугаалаан. Төөгү секторунуң эргелекчизи, төөгү эртемнериниң кандидаты А.А. Самдан соңгаар школачылар аразында Аранчинның ажылдарындан үрүлгелерге аяныг номчулга ирейлерин эрттирер деп база солун бодалын илереткен.

Болуп эртен конференция материалдары удавас чырып үнүп кээрге, илеткелдер, дылдыглар бүрүзүн сонургал-б номчуп таныжарыңарны күт дивис, хүндүлүг номчукчу!

Ульяна МОНГУ.

ТГШИ-ниң эртем архивиниң ажылдакчызы.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНЫҢ ДОКТААЛЫ

Россия Федерациязының Президентизиниң соңгулдаларына чурттап турар черинде бүрүткел чок хамаатыларның бадылаары соңгулда участоктарын тодарадырының дугайында 2012 чылдың январь 17 №26/163-6 Кызыл хоорай

"Россия Федерациязының соңгулда участоктары кылдыр капсырылгачызуга тодарадыр. 2. Бо доктаалды Тыва Республиканың девискээр соңгулда комиссияларының чорудар. 3. Бо доктаалдың күсүлдезинге контролду Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының секретары М.Ш. Самбала дагзыр. 4. Бо доктаалды республиканың "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарына парлаар, а ол ышкаш Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының Интернет-сайтына кириер.

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының даргазы Б.Д. ОНДАР.

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының секретары М.Ш. САМБАЛА.

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының 2011 чылдың январь 17-де №26/163-6 доктаалының капсырылгачы

Россия Федерациязының Президентизиниң соңгулдаларына соңгукчуларның бадылаашкыннарын болгаш бадылаашкыннар санаашкын эрттирер кылдыр тургускан соңгулда участоктарын чурттап турар черинде бүрүткел чок хамаатыларның бадылаары соңгулда участоктары

№	Участоктун ады болгаш дугаары	Участок комиссиязының болгаш бадылаашкын болур оран-саванын турар чери
1.	Енисей №1	ТЭС ТЭ. Кызыл хоорай, Колхозная кудумчузу, 2а
2.	Ленинград-1 №2	№12 школа. Кызыл хоорай, Колхозная кудумчузу, 69
3.	Ленинград-2 №3	Школа-интернат. Кызыл хоорай, Колхозная кудумчузу, 56
4.	Школьный №4	№11 школа. Кызыл хоорай, Лермонтов кудумчузу, 1
5.	Первомайский №5	"Енисей" М-54 орук эргелели. Кызыл хоорай, Оюн Күрседи кудумчузу, 4
6.	Малчин №6	№2 ГАО. Кызыл хоорай, Оюн Күрседи кудумчузу, 54
7.	Пролетарский №7	ТКУ, ИТФ. Кызыл хоорай, Рабочая кудумчузу, 4
8.	Молодежный №8	ТКУ, ИТФ. Кызыл хоорай, Рабочая кудумчузу, 4
9.	Мугур №9	№4 школа. Кызыл хоорай, Рабочая кудумчузу, 58
10.	Загородный №10	АТБ-1. Кызыл хоорай, Интернациональная кудумчузу, 106
11.	Строительный №11	"Тыва тудуг" ААН. Кызыл хоорай, Красноармейская кудумчузу, 76
12.	Ленинский №12	ТКУ, төөгү фак. Кызыл хоорай, Ленин кудумчузу, 5
13.	Центральный №13	Улусчу чогадылга бажыны. Кызыл хоорай, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, 1
14.	Чүлдүм №14	№1 школа. Кызыл хоорай, Кочетов кудумчузу, 59/1
15.	Чехов №15	№15 школа. Кызыл хоорай, Красноармейская кудумчузу, 176
16.	Кочетов №16	Орус культура төвү. Кызыл хоорай, Салчак Тока кудумчузу, 2
17.	Учебный №17	№1 ПУ. Кызыл хоорай, Салчак Тока кудумчузу, 14
18.	Кожзаводской №18	"Чаагайжыдылга" МУБ. Кызыл хоорай, Кочетов кудумчузу, 165.
19.	Ровенский 19	Чаагайжыдылга" МУБ-тун транспорт цегі. Кызыл хоорай, Ровенский кудумчузу, 25.
20.	Баян-Кол №20	СЭС-тин оран-савазы. Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу, 116
21.	Геологический №21	№14 школа. Кызыл хоорай, Кечил-оол кудумчузу, 73
22.	Кечил-оол №22	№3 школа. Кызыл хоорай, Советская кудумчузу, 14
23.	Автотрожный №23	Автоорук техникуму. Кызыл хоорай, Кечил-оол кудумчузу, 15
24.	Медицинский №24	Медицина колледжизи. Кызыл хоорай, Кечил-оол кудумчузу, 2а
25.	Бай-Хаакский №25	№10 ПУ. Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу, 1в
26.	Лопсанчал №26	№9 школа. Кызыл хоорай, Лопсанчал кудумчузу, 29/2
27.	Горный №27	№4 ПУ. Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу, 1
28.	Южный №28	№5 школа. Кызыл хоорай, Московская кудумчузу, 105/1
29.	Ангарский 29	№5 школа. Кызыл хоорай, Московская кудумчузу, 105/1
30.	Правобережный-1 №30	№8 школа (чаа оран-савазы). Кызыл хоорай, Правобережная кудумчузу, 5
31.	Правобережный-2 №31	"Енисей" КБ. Кызыл хоорай, Набережная кудумчузу, 80
32.	Спутник №32	Школа-интернат. Кызыл хоорай, Эрэин кудумчузу, 8
33.	Центральный №33	Ак-Довурак хоорайның №3 школазының оран-савазы. Центральная кудумчузу, 23
34.	Чадаананың Төп №56	Чадаана хоорайның №2 школа. Чадаана хоорай, Ленин кудумчузу, 57
35.	Шагаан-Арыгың Төп №156	Кожуунуң Культура болгаш дыштанылга бажыны. Шагаан-Арыг хоорай, Октябрьская кудумчузу, 28
36.	Туранның Барыын талакы №111	Култураның болгаш дыштанылганың М. Оюн аттыг төвү. Туран хоорай, Комсомольская кудумчузу, 44
37.	Сукпактың Төп №96	Ордумак школа. Сукпак суур, Фрунзе кудумчузу, 1-в
38.	Каа-Хемниң Чөөн талакы №88	Көк-Тейниң Т.Б. Куулар аттыг №2 школазы. Народная кудумчузу, бажын, №1 школа. Сарыг-Сеп суур, Енисей кудумчузу, 162.
39.	Сарыг-Септин Барыын талакы №76	

Кижилер мөзүзүн чидиргеннер аравыста бар

САГЫЖЫ ДҮМБЕЙ ДҮНДЕН КАРА

• Кондуктор херээжен чаш уругну соокче үндүр ойладыпкан. Чүү дээш?

Бир-ле хүн ажил үезинде өрээлимге олурумда назыны кижилер ортузу чедер берген акый эжикти соктааш, оожуму кончук кирип келди. Кандыг херек аайы-биле чоруурунар ол деп айтырарымга, улгады берген кижинин караанын чажы чүгле төгүлбес, дараазында болган таварылганы чугаалады.

— Бо чурттап келген назынымда мындыг чүвөгө черле таваржып чорбаан кижилер мен. Эм ишти-биле улгады-даа берген олзувусса, кадымыс байдалы бурган азыралында чүгээр болгаш, ажы-төлүвүстүң уругларын азыражып, кижизидип, карактап олуру улус бис. Эриктиң оң талазында ачаларда чурттап, шыдаар шаавыс-биле ооруд тарып, аап-саап ажыл-херек бүдүрүп олуру улус-тур бис ийин. Бажынывыста иштиң-биле кады 8 харлыг Айрана дээр унууус кады чурттап турар, ол — ийиги асстың өөреникчизи. Ооң өөренип турар алазы хоорай иштинде, а ынаар чедип ында ынап-ла 18 дугаарлыг маршруттуг «Газельге» олуру. Бис ону школаже октаамал чедирип, үдөп каарын, кичээлдер өнөргө уткуп алырын кызыдар улус бис. Оудаада мээң дежурныйлаашкыным таа-ымча чок үдө болганындан уруумну школадан уткуп алыр арга чок болу берген. Ол хүн Айрана кичээлдерин тонери илек, кырган-авазынче телефоннааш: Бажым дескинип, кускум кээп турар

ышкаш» — деп чугаалаан. Кырган-авазы: «Бичии манаагыт, уруум. Чедер берейн» — дээш, чоруурунче белеткени берген. Айрана катап телефоннап келгеш: «Ам анаа апардым, «Газельге» олуруптайн» — дээр, кырган-авазы уткуп алыры-биле бажынын-дан үнө берген. Кээргенчиг уруум «маршруткага» олуруптарга, ам база кускузу келе берген, чаш кижилер та кайы хире үр туттунуп келген чүвө, шыдашпайн кузупкан. Ону көрүп каан тыва кондуктор херээжен дораан: «Соокта сээң ооңу кым аштаар чүвөл, мындыг хирлиг олутка кым олу-рарыл?» — деп алгырып, кончуттунуп үнген.

АВТОРДАН: бо акыйның чугаазын дыңнааш, сагыш-сеткилим саргып аарып, бичии Айрананы аажок кээргезген мен. «Газельдин» кондуктору чаш кижиге хамаарыштыр бак чаңнап, кончуттунуп турда өске пассажирлер чүңү көрүп чораан чүвө ирги? Кым-даа бичии уругга болчуп, дузалажыптарын бодавааны ол бе? Мээң бодумнуң база ол хире назылыг дунмам школазынче хүнүнүң-не база «маршруткалап» чоруп турар. Ону бир-ле хүн доң баарлыг кижилер шак мынчаар чаңнап, орук ара автобустундан үндүр октап болур ышкажыл... Бодаарга безин коргунчуг-дур. Тыва кижилер угундан кээргезчел, дузааргак, а ажы-төлү дээнде амы-тынын артынга каар чыгыы дээр шын болбайн аан, ынчалза-даа бистиң аравыста ажык-кончаа сүрген, ирик сеткилдиг кижилерниң бары канчаар-даа аажок ыядыңчыг болгаш харааданчыг-дыр.

Азияна ТАУ.

Күш дөгээшкининден чаш төл өлгөн

Чоокта чаа эрткен республиканың педиатр эмчилеринин хуралында үндүргөн түннелдерден алырга, чаш уругларның өлүп хораар чоруунуң хөй кезин аарыглардан-даа эвес, кемдеп-кергээшкинден, айыыл-халаптан болуп турар. Чаштар авазының эми-биле бастырганындан, автомобиль озал-ондаандан, сугга дүшкениндан, токка соктурганындан, өрт-халаптан, бедик черден аңдарылганындан болгаш өске-даа аас-кежик чок таварылгалардан хөйү-биле хорап турар.

Эң коргунчуг чүүл — педофилдеринин алазындан сексуалдыг күштеп-күчүлээш-тин. Тыва Республикага чаш уругларга удур сексуалдыг күчүлээшкин сөөлгү чылдарда даа-дараа болуп турар апарганы чон орту-нда улуг дүвүрелди болдуруп турар. ындыг байдал чүгле Тывада эвес, бүгү Россияда дүвүрелди тургузуп турар. Ол тайында федералдыг деңгелдин теле-налдары, солун-сеткүүлдер хөйү-биле өргүзүп, дыңнадып турар. Амгы үеде РФ-ң Кеземче хоойлузуна кордунген назы-р четпээнерге хамаарыштыр үүлгеттинген сексуалдыг күчүлээшкин-биле холбаалыг эмниг-херектерниң кеземче ялазын ам-даа ыңгырадып, оон-даа өске кеземче азының хевирлерин кириринин дугайында тырыгларны Россияның Күрүне Дума-ның депутаттары сайгарып турар.

Ындыг коргунчуг кем-херек үүлгедииш-ни бо чылдың август 30-де Тыва Респу-бликаның Чаа-Хөл кожуунунун бир суурунга олган. 1958 чылда төрүттүнген Михаил М. эрзи 1 хар безин четпээн, 8 айлыг чаш-лга хамаарыштыр коргунчуг кемниг-херекти үүлгеткен. Михаил М. 19 харлыындан элээш, хөй удаа шииттирип, барык бүгү ынын хоругдал черинге эрттирген. Ол дунуң кады чурттап турган кадайы Наталья-биле 13 харлыг оолдуг. Кажан На-тальяның улуг огул хосталгазын казыттырып иттирип чоруй баарга, керни оларга бо-лдың апрель айда чаш огул эккеп каап-ч, Кызыл-Мажалык суурже чорупкаш, каан келбейн барган. Оон мурнунда чы-ан база бир огул эккеп азырадып турган. Натальяның улуг огул база-ла чаш назылыг-уругну күштеп каар часкан, ынчалза-оон хамаарышпас байдалдардан кемниг-улгазы эчизинге чедиртинмейн барган. Ол үүлгедии дээш хоругдалга олуртуп-иткен. Бо чылын эккелген бичии оолду дуунда Наталья боду, оон ыңай элээди-уруу азырап турганнар. Михаил чаш-ду «артык хырын» дээш аартыктаар, бес турган. Ол боду бажынын кады-тап турары шупту улусту эдээр, согар-гаш коргудар турган.

2011 чылдың август 30-де, 11 шак үе-

зинде Наталья бир улустуң бажынын сеп-тежил чорупкан. Бажыңга Михаил, 13 харлыг огул база 8 айлыг чаш оол үжүлээ арткан. Авазы 12 шак үезинде чедип кээрге, элээди огул бажындан үнө халып келгеш, чаш дун-мазының тынып чадап турарын чугаалаан. Наталья кире халып келгеш, чаш оолду чоорганга ораагаш, өөнүң ээзи-биле суур эмчизинге эккелгеннер. Эмчилер чок бол-ган. Машина холезилеп алгаш, кожуун эм-нелгезинче апар чыдырда, орукка чаш төл амы-тынындан чарылган.

Кожуун эмчилери чаш кижинин мөчү-соогунде хөй санныг хан-кучуктары, ыжык черлер, чаагында диш изи база кадыг албан-наар чери коргунчуг улуг болгаш ханныг балыглыг болганын демдеглээш, ол дугайын иштики херектер килдизинче дарый дамчыткан.

Ук фактыга хамаарыштыр Улуг-Хемде кожууннар аразының каттыштырган истелге килдизи шалыпкын хыналданы кылып, РФ-тин Кеземче хоойлузуңуң 105 чүүлүнүн 2-ги кезээниң «в» пунктузу-биле кордунген азы тодаргайлаарга, чаш кижиге хамаарыштыр өлүрүүшкүн деп чүүл-биле кеземче херээн оттурган.

Байысаалга үезинде Наталья чаш кижиниң эди-кежинде кемдээшкиннерниң канчап тыттып келгенинге хамаарыштыр тода харыы бербейн, чүңү-даа билбезин чугаа-лаар болган. Натальяны байысап турда Ми-хаил чанып келгеш, 13 харлыг огулн көгүдүп эгелээн. Бичии огулун ол: «Мен эттеп турган мен, адаккы органың мен салаам кирип турган мен» — деп чугаалаар сен. Ол дээш сөңээ назы четпээн кижиге чүү-даа болбас» —деп коргудуп, когүдүп турган. Оол ача-зындан коргар, анаа доктаамал эттедил кезээн болгаш, шак-ла ынчаар өчээн.

Баштайгы истелге үезинде кем-херекте каразыг элээди назылыг оолга дүжүп турган. Суд-эмчи экспертиказының түннели-биле чаш оолдун өлүмүнүн чылдагааны ону боостаалап өлүргениндан азы оон тыныш оруктарын кандыг-ла-бир чымчак пос хевир-лиг чүүл-биле дуулап турганындан болган, оон аңгыда оолдун эди-кежинде хөй сан-ныг кемдээшкиннер бары илерээн. Боттук

Көвүрүгнү эрте бергеш, өрт кезээниң ча-нынга мээң уруумну дүжүрүп каапканнар. Бажыңыңа чедир ам-даа ырак. Мээң чаш уруум кыштың соогунда кайы хире коргуп, ыглап чораан ирги? Аңаа кырган-авазы дүжүп келирге, Айрананың кеткен хевинде кускузу донуп калган, доңганы кончук, чүгле ыглааш турар болган. Багай уруумну арай деп оожургаткан.

Улуг назылыг кижилер мен, амы-дыралга чүңү көрбээн дээр боор. Бо тава-рылга соонда дүнелерде уйгум-даа келбес, кижилерниң сагыш-сеткили дүмбей дүндөн кара апарганынга хомудуп, келир үеде чүү чүвөгө келиривисти бодап муңгарааш, силерниң солунуңарга келгеним бо. Канчап билер «Газельдин» чолаачызы, кондуктору мону номчааш, бичии-даа болза боданыр чадапчок — деп чугаазын доосту.

КОНКУРС ЧАРЛААН

Тыва Республиканың Бай-Тайга кожуунунун Ээр-Хавак сумузуңуң Төлээлекчилер хуралының 2012 чылдың январь 3-те №8 шиитпиринге үндөзилеп, **Тыва Республиканың Бай-Тайга кожуунунун Ээр-Хавак сумузуңуң чагырга даргазының** хостуг албан-дужаалын ээлээр талазы-биле конкурсту чарлап тур.

Конкурсту эрттирер чери: Бай-Тайга кожуунунун Дружба суур, суму чагыргазының бажыны.

Конкурсту эрттирер үези: 2012 чылдың февраль 8-те 14.00 шакта.

Кордакчыга негелделер:

Ээр-Хавак сумузуңуң чагырга даргазының хостуг албан-дужаалынче Россия Федерациязының 30 хардан өрү назылыг, РФ-тин хоойлузу-биле бадылааны муниципалдыг албанның албан-дужаалынга хамаарыштыр тургускан негелделерге дүжүп турар, эртеми дээди азы тускай ортумак, мергежил аайы-биле 5 чылдан эвээш эвес ажыл стажтыг хамааты кордап болур.

Кордакчы конкурс болур хүнге чедир 5 хонуктан орай эвес үеде (2012 чылдың февраль 3-ке чедир) конкурс комиссиязынче дараазында документи-лери дужаар:

- Билдиришкин.
- Допчу намдары.
- Паспорт, күш-ажыл дептери база эртем-билииниң дугайында докумен-тилери (оларның хоолгалары).
- Шииттирип чорбаан, истелге адаан-га турбаан дугайында шынзылга.
- №86/У майык езугаар эмчи шын-зылгазы.

Конкурстун дугайында тайыл-бырны Ээр-Хавак суму чагыргазындан билип ап болур.

«ШЫН» СОЛУННУ ДАМЧЫШТЫР

Бисти чажывыстан эгелээш, сөөлгү хүн-неринге чедир карактап, арга-сүмезин, ажык-дузазын ак сеткили-биле биске берип чораан ававыс дег угбавыс, хөй санныг тө-релдеринин эргим кижизи, чаңгысклассчы-ларының сагыш-сеткилин чаалап алган угба-выс **Светлана Түлүшова САНЧАЙНЫҢ** 53 харлыында чок болганы биске, дуңмала-рынга, ажы-төлүңгө, улуг, аар чидириг болган.

Ынак угбавысты, ававысты сөөлгү орук-че үдежип, ырак-чооктан келген эш-өөрүңгө, акыларывыска, угбаларывыска, чаавалары-выска, честелеривиске, чаңгысклассчыла-рынга база бистерниң чаңгысклассчылары-выска, Ишти-Хемниң, Арыг-Үзүүнүн школа башкыларынга, чагырга даргазынга, Арыг-Үзүүнүн, Ишти-Хемниң чонунга моральдыг, материалдыг дузаны чедиргени дээш четтиргенивисти илередип мөгөйдивис.

Дуңмалары Саида, Биче-кыс, Саяна, Мира Ондаровналар.

Моңгун-Тайга кожуунун Мугур-Аксы суурунун №1 школазының башкызы, уран чүүлдүн хоочуну, туризм сайзыралынга эвээш эвес үлүг-хуузу кириштирген, ийи ажы-төлдүн ынак адазы, өөнүң иштинин бы-жыг чөлөңгичи чораан бистиң огулуус, акы-выс, дуңмавыс **Мерген-Херел Бегзиевич ХҮРЕҢ-ООЛДУ** сөөлгү оруунче үдээринге материалдыг, моральдыг дуза чедирген Му-гур-Аксының №1 болгаш 2 школаларының, өөрөдиге эргелелинин, культура килдизи-нин, Ч.Арта-оол аттыг Культура бажыны-ның, «Энергетик» МУБ-тун коллективтеринге база республиканың туристеринге, Тыва Рес-публикада элээдилерниң болгаш бичии уругларның туризм төвүнүн ажилдакчы-ларынга, келген төрелдеривиске, эш-өөрү-вүске, чонувуска, кудаларывыска ажыг-шүжүүвүстү үлөшкени дээш четтиргенивисти «Шын» солунну дамчыштыр илереттивис.

Өөнүң ишти Дамырак Даңзы.

Күш чок деп санаар

Барыин-Хемчик кожуунун Ак-Довурак автошколазының (ДОСААФ-тын) 2007 чылдың июль 28-те **Орлан Бопанович ЧАГЫР-ООЛДУН** адынга тывыскан ЧС 270438 дугаарлыг чоллачылаар эргенин шыңылгазының читкенин барымдаалааш, ону күш чок деп санаар.

Танды кожуунун Кочетов ортумак школазының 1993 чылдың июнь 16-да **Анна Григорьевна КУЛАКОВАН** адынга тывыскан БМ 214859 аттестаттың читкенин барымдаалааш, ону күш чок деп санаар.

Танды кожуунун Кочетов ортумак школазының 2001 чылдың июнь 14-те **Азиана Андреевна СЫМЧАН** адынга тывыскан АЛ 7304843 аттестаттың читкенин барымдаалааш, ону күш чок деп санаар.

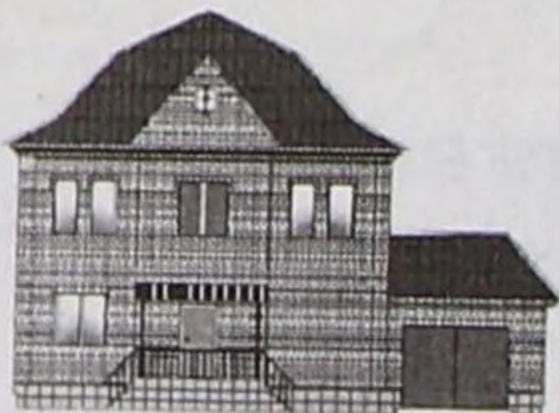
«МОСКОВСКИЙ №1» ЧУРТТАЛГА-ТУДУГ
КООПЕРАТИВИ БОЛГАШ ЧИЦГИНЕ ПОДРЯДЧИК
«ЭНЕРГОСТРОЙ» КХП Московская кудумчузунда,
«Южный» №10 микрорайонда

1 болгаш 2 каыттардан тургустунган, долзуу-биле чаагай-жыттыгган).

Тудуг кылырының болгаш садып алырының дугайында
«Энергострой» КХН-че
8-905-920-41-01, 8-923-268-90-73, 8-923-386-80-48;

«Московский №1» чурт-
талга-тудуг кооперативинче
3-45-00, 8-913-343-70-05
телефоннарже долгап
болур.

«ЭНЕРГОСТРОЙ» кызыгаарлаттыгган
харыысалгалыг ниитилелден
КВАРТИРАЛАР

Объектин ады	Өрээлдер саны	So	S кухня	Каыттар
Кызыл хоорай, Энергетиктер мкр. бажың 13, 4 каыт тууйбу бажың	2 тип 2	74,78	12,27	1,2,3,4
Дужаар хуусаазы 2012 ч., 1 квартал.	3	97,80	11,50	2,3,4

КАШ БАЗЫМ ЧЕРДЕ БЫЖЫГ ГАРАЖТАР БАР.

Амгы үеде квартира садып алыры — амгы үениң экономиказының турум эвес байдалдарында силерниң акшаңарны камгалап алырының эң эки аргазы-дыр. ОЛ БАЖЫНДАН КВАРТИРАЛАР САДЫП АЛЫРЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ДАРААЗЫНДА ТЕЛЕФОННАРЖЕ ДОЛГААР: тел/факс: (39422)4-85-29, 8-923-268-90-73, 8-923-386-80-48, 8-905-920-41-01. Кызыл хоорай, Колхозная кудумчузу, 2 «а».

Индекс 667000.
Кызыл хоорай,
Красноармейская, 100.

ТУРГУЗУКЧУЗУ: Тыва Республиканың Чазаа.
Кол редактор С.С.МОНГУШ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ: кол редактор—2-01-35, редакторнун оралакчызы — 2-19-87, тел: факс (394-22) 2-17-94, бухгалтерия — 2-17-91. e-mail: shyntuva@mail.ru; shyntuva@yandex.ru;
КИЛДИСТЕР: ниитилел-политиктиг килдис—2-18-10, культура, ооредилге — 2-03-88, чагаа — 2-17-09, көдээ ажил-агы — 2-17-09, очулга — 2-03-87, үлетпүр — 2-40-77.
Солун келбейн барганда, 3-14-94 телефонче долгаар. Неделяда үш катап үнер. Хемчээли парлаан 2 ама.
Тираж 9000. Чагыг 7. Номерни парлагже дужааганы: график езугаар — 21.00, херек кырында — 18.00.

Төрүттүнген хүнүңер-биле!

«Шын» солун редакциязының хоочун ажилдакчызы, Россияның Журналистер эвилелиниң кижигү, Тыва Республиканың алдарлыг ажилдакчызы **Маадыр-оол Калчанович КАЛЧАН**НЫҢ бо чылдың январь 27-де төрүттүнген хүнү.

Хүндүлүг коллегавыска, арга-дуржулгалыг сүмелекчовиске төрүттүнген хүнү-биле изиг байыры чедирбишаан, быжыг кадыкшылды, амыдыралыга чедишкенини, өг-бүлөзүңгө ааскежикти сеткиливис ханызыңдан күзедивис!

«Шын» солун редакциязының коллективи.

Сүт-Хөл кожуунун Ак-Даш суурда чурттап

орар, амыдыралды биске чаяган, кижилерниң эң эки шынарларын биске хевирлеп, чаагай ажил-херектерни кылырыңга өөрөткөн ынак ававыс **Валентина Хеймер-ооловна МОНГУШ** январь 27-де 55 харлаар юбилейин эрттирер. Аңаа уткуштур Сүт-Хөлдүн арыг суу дег, сүлдөң бедик, чоргаар боорун, кадыкшылды, өөрүшкүнү сеткиливис ханызыңдан күзедивис!

Хүндөн хүнчө чырып чоруур
Хүнүвүс сен, ынак авай!

Өөнүң ээзи, оглу, уруглары, күдээлери,
уйнуктары.

Хүндүлүг хамаатылар!

«ДЕСТИН» КХН компания дилиг материалдарын Росбанк дамчыштыр чээли-биле садып алыр арга силерде тургустунуп келген дээрзин дыңнадып тур. Айтырыг салыр телефон: 8-929-315-57-68.

Бистиң кады төрээнивис, Эрзин кожунун көдээ ажил-агы эргелелиниң начальниги **Чодураа Мөнгеевна ООРЖАК** январь айда 45 харлаан. Ол хөй-хөй хүндүлел бижиктерниң эдилекчизи, РФ-тиң тергил кижилери-2010-га «Хүндүктел болгаш алдар» деп номинацияга төлөптүг болган. Ооң көдээ ажил-агы эртемнериниң кандидаты эртем адын камгалап алганы-биле дараазында одуруглалары бараалгаттывыс:

Аажы-чаңың ол-ла бодун,
Артык-дудуу сеткилиң чок.
Ажык болгаш кээргээчел,
Амытанга дузалыг сен.
Эжин-өөрүң эндере хөй—
Эки дижиң үнелээр-даа,
Ажыл-ишке бердингениң
Арат-чонга хүндүктелдиг,
Чуртталганда бергелерни
Чүктөп эртип, чүткүп чорааш,
Чодураа деп адың сыкпайн,
Чоргаар чурттап чору-ла сен.
Амыр-тайбың чуртталгалыг
Ам-даа хөй чыл чурттаарыңны
Чүрээвистиң ханызыңдан
Чүдүвүшаан, күзеп тур бис!

Кады төрээнери, честелер
күдээлери, аваз

Россияның Пенсия фондузунун Тыва Республика салбыры 2012 чылдың январь 1-ден албан медицина камгаладылганы дадывырлар кириер бюджет дугаарлары (КБК) өскерилгенин дыңнадып тур. Билип алырда **96130, 96133, 96136** телефоннарже долгаар.

Тыва Республиканың арга-арыг ажил-агының талазы-биле күрүнө комитет

—аукционнун организакчызы ыяш белеткелиниң талазы-биле сайгарлыкчы ажил-чорудулганы боттандыруу-биле, онза чугула таварылгада Тыва Республиканың девискээринге күрүнө болгаш муниципал хереглелдерни хандыраы-биле арга-арыгның өзүмнерин садып алырының-садарының керээлериң эргени садар талазы-биле №1-кр/12 аукционну ТР-ниң «Тожу лесничествозу», «Танды лесничества» күрүнениң казна албан черлериниң параметрлеринге дүүштүр аас-биле садыглаашкын хевирлиг эрттир дыңнадып тур:

А/ч №	Турар чери		Кварталдың (хуваалданын) №	Ыяштын хемчээли (куб.)		Породазы	Шөлү (га) чылда	Ажылгалдың чөпшээрээн хевир	Аукц. кирген чүүлүн эге өртөө (рубль-биле)	Долаа түн (рубль-биле)
	Лесничество	Лесничествовонучаагы		Шупту	тудуг ыяжы					
1.	Тожу	Сыстыг-Хем	132/22,26	201	-	Л	35,9	Ыяш белеткели, 1 чыл	752,0	75
2.	Танды	Хову-Аксы	195/3	649	500	Л	6,0	Ыяш белеткели, 1 чыл	36951,0	3695
		Шупту		850	500		41,9		37703,0	3770

1. Арга-арыг участогунун кызыгаары тодараттынмаан, ажылгалга кызыгаарлаашкыннар тургустунмаан.

2. Аукционну эрттирер чери болгаш ай-хүнү: 667011, Тыва Республика, Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу, 1 «б», кабинет 131, 2012 чылдың февраль 17-де 10.00 шакта (тус черниң шагы-биле).

3. Аукционга киржириниң чагыын кириерин эгелээр ай-хүнү болгаш хуусаазының доостуру. Аукционга киржириниң чагыгларын бо медээни парлаан хүнден 2012 чылдың февраль 13-ке чедир ажил хүннеринде кириер.

4. Албан-езуунун сайтызы: аукцион дугайында документилерни Интернет четкизинде «www.gov.tuva.ru» деп сайтыда кириген.

5. Өрөкти өстүрериниң аразы (аукционнун базымы)—аукционга садар чүүлүн эге өртөөнүң 5 хуузу.

Долаа дугайында медээлер болгаш ону төлээриниң чуруму: аукционга киржири-биле 2012 чылдың февраль 13-ке чедир аукцион единицаның эге

өртөөнүң 10 хуузу хемчээлдиг долаа акшаны аукцион организакчызының дараазында агар санынче төлө поручениези-биле шилчидери-биле боттандыраар Государственный комитет по лесному хозяйству Республики Тыва.

Получатель: УФК по Республике Тыва (Госком РТ л/с 05122009940)

ИНН 1701046164; КПП 170101001
р/сч.40302810800002000002 ГРКЦ НБ Рес.Т
Банка России г.Кызыла БИК 049304001. «Телевир ады» деп черге «№1-кр/12 аукционга киржилге» долаа телевири» деп айтыр.

6. Арга-арыгның өзүмнерин садып алырың садарының керээлериң чарарының хуусаазы: арыгның өзүмнерин садып алырының-садарың керээзин аукцион протоколунга ат салган хүнден ажил хүнүнүн дургузунда чарган турар ужурулу.

7. Аукционга киржириниң дугайында медээлерни аукционнун организакчызыңдан 8(394) 6-19-18 деп телефондан билип ап болур сил харылзажыр кижии—Ирина Васильевна Сорокина

Расч. счет № 40603810400000000263
Корр.сч.т. № 30101810500000000735
БИК 049304735 ИНН 1701008465 КПП 170101001
ОАО АБ «Народный Банк Республики Тыва» г. Кызыл.

Россия Федерациязының Парлалга, телерадио-дамчыдылга болгаш массалыг коммуникациялар херектериниң талазы-биле яамызының Ортаа Сибирьде регионнар аразының девискээр эргелели «Шын» солунну 2004 чылдың май 14-те эде бүрүткээн.

Херчилелдин дугаары — ПИ № 16-0510. Индекс 11530, 31730. «Тываполиграф» ААН-ге парлаан. (Кызыл, Шетинкин-Кравченко, 1). Солунда парлааттыгган материалдарның авторларының бодалдары редакцияны туружу-биле дүүшпейн барып болур. Айыттыгган саннары болгаш өске-даа фактылары, дыңнадылганы дээш авторлар боттары харыылаар.